

NOTISER

Åter till Sollerön. Om kulturarv, folk och landsbygd. Cecilia Hammarlund-Larsson, Bo Larsson, Annette Rosengren (red.). Nordiska museet, Stockholm 2002. 255s., ill. ISBN 91-7108-484-1.

Grudbo på Sollerön. En byundersökning tillhör klassikerna inom den svenska etnologin, baserad på en omfattande fältundersökning som gjordes 1937 av Nordiska museets tjänstemän. Boken var en hyllningskrift till dåvarande professorn i nordisk och jämförande folklivsforskning, Sigurd Erixon och behandlar ämnen som byggnads- och bostadsskick, jordbruk, fiske, fäbodskötsel, samfärdsel, familj och gård, dräkttraditioner och textil slöjd, bebyggelsesägnar med flera klassiska etnologiska teman. Sollerön, belägen mitt i Siljan, utgör liksom hela Siljansbygden ett sorts rotsystem för Nordiska museets verksamhet. Det var här, vid Siljans strand, som museets grundare, Artur Hazelius, bestämde sig för att börja samla och bevara den folkliga kulturen. Det var också från Dalarna som en stor mängd av de till museet först insamlade föremålen kom.

Sextio år senare återvände museipersonal från Nordiska museet till Sollerön. Inspirerade av en under 1980-talet framväxande reflexivitetsdiskussion har kulturforskare under senare tid återvänt till tidigare undersökta samhällen, där man försökt placera klassiska arbeten i nytt ljus för att belysa den komplexa problematiken bakom fältarbetet med frågor om vems verklighet det är som presenteras, om forskares och undersökta olika roller etc.

Det är mot denna bakgrund som *Åter till Sollerön* skall ses. Syftet är inte att studera Solleröns förändring utan man vill istället låta ön utgöra en ram för hur människor konstruerar och förhåller sig till olika aspekter på ett lokalt kulturarv.

Bo G. Nilsson ger inledningsvis den vetenskapshistoriska bakgrunden till 1937 års undersökning och visar hur Nordiska museets folklivsforskare sökte en nationell och social utopi i Ovensiljan. Han menar att folklivsforskarna under den moderniserande folkhemsepoken under 1930- och 40-talen bidrog till diskussionen om hur ett

demokratiskt framtidssamhälle kunde och borde formas. Etnologins sociala inriktning från 1930-talet belyste folkliga demokratiska lagbildningar med månghundraåriga traditioner i Sverige. Under 1940-talet fördes den historiska kunskapen om byarnas samarbetsformer in i diskussionen om efterkrigstidens demokratiska samhällsplanering av radikala folkhemsarkitekter.

Nordiska museet har, vid sin återkomst till Sollerön, samarbetat med Mora kommun, Sollerö hembygdsförening, etnologen Sylvia Måsan, född, uppvuxen och bosatt på Sollerön samt med Dalarnas Museum, något som också avspeglas i antologins artiklar. Dräktskicket behandlas ur olika perspektiv av Kerstin Ankert från Dalarnas Museum och Berit Eldvik från Nordiska museet. Elisabeth Brundin har studerat formerna för konfirmationen som passagerit generellt för Sverige och specifikt för Sollerön under 1900-talet. Sylvia Måsans två bidrag handlar om sollerömålet och dess betydelse på ön och om landskapets betydelse för lokal identitet. Cecilia Hammarlund-Larsson från Nordiska museet resonerar också kring kulturlandskapets ställning som en del av vårt kulturarv, medan hennes kollega Lena Palmqvist med utgångspunkt från Sollerön diskuterar vad som är värdefull bebyggelse. Annette Rosengren studerar bl.a. hembygds pionjärerna Karl Lärka och Håll Nils Mattson och frågar hur dagens ortsbor förhåller sig till hembygdsföreningen. Lantbrukaren Gunnar Håll får vi träffa i Bo Larssons ingående beskrivning av den moderne jordbrukaren. Fotografen vid Nordiska museet, Mats Landins bilder av kulturlandskapet utgör en sammanbindande stomme i boken.

Göran Hedlund, Lund

Svante Norrhem: *Den hotfulla kärleken. Homosexualitet och vanlighetens betydelse.* Carlssons. Stockholm 2001. 256 s., ill. ISBN 91-7203-918-3.

Historikern Svante Norrhem har skrivit en bok om homosexualitet i Västerbotten med fokus riktat mot perioden 1950–1980. De senaste årens studier om *sta-*

dens homosexuella liv, däribland Fredrik Silverstolpes (m.fl.) *Sympatiens hemlighetsfulla makt*, om Stockholms homosexuella 1860–1960, och Margareta Lindholms och Arne Nilssons *En annan stad*, om kvinnligt och manligt homoliv 1950–1980 i Göteborg, har därmed fått en glesbygdspendang.

Bokens första kapitel är inriktat på att dels beskriva den tidsperiod som studien undersöker, dels diskutera ett antal metodfrågor som rör de intervjuer Norrhem gjort med såväl homo- som heterosexuella informanter. I andra kapitlet förs dels en diskussion om den västerbottniska pressen eller snarare om de normer och värderingar kring ”kärlek, relationer och sexualitet” som här har artikulrats, dels en mer allmän diskussion om hur förklaringarna till homosexualitet förändrats och hur detta kan avläsas i uppslagsverk och lagstiftning. Tredje kapitlet berör framför allt olika fenomen kopplade till populärkulturen: litteratur, film, radio och tv, men även ”skolan som kunskapskälla” avverkas här. Fjärde kapitlet uppehåller sig vid homosexuella mötesplatser och kontaktytor. Norrhem diskuterar här betydelsen av kontaktannonser, informella nätverk, ”kända” platser för tillfälliga sexuella kontakter och från 1970-talet det homosexuella föreningslivet. En rad relaterade frågor rörande diskretion och anonymitet, tecken och markörer, rykten och skvaller vävs in i denna diskussion. I femte kapitlet diskuteras informanternas relationserfarenheter, såväl homo- som heterosexuella. Diskussionen i detta kapitel kretsar, på samma sätt som i de föregående, i stor utsträckning kring tystnaden om homosexualitet och avsaknaden av homosexuella förebilder. Fokus i det sjätte kapitlet är främst riktat mot hur debatten om homosexualitet (om)formulerades politiskt och religiöst på 1970-talet. De tre sista avsnitten ”Kärlek och sexualitet i historien”, ”Västerbotten i Sverige och världen” och ”Från då till nu” utgör samtliga olika försök till synteser utifrån de tidigare förda diskussionerna.

Norrhems bok kan ses som ännu ett bidrag till den förvånansvärt ringa floran av undersökningar om homosexuella i Sverige. Boken väcker samtidigt en rad frågor: Skiljer sig verkligen den västerbottniska homosexuella erfarenheten, som Norrhem försöker beskriva,

på ett avgörande sätt från hur det är att leva som homosexuell på landsbygden eller i småorter i övriga delar av landet? Och är den strävan att vara ”vanlig”, som flera av informanterna ger uttryck för, verkligen typisk för homosexuella i Västerbotten? Är det inte snarare en strategi som återfinns hos en rad individer/grupper som måste hantera majoritetssamhällets föroringande omdömen? Ur ett etnologiskt perspektiv är ansatsen dock lovvärd. Alla lever som bekant inte i ”storstaden”.

Pia Lundahl, Lund

Människan och naturen. Etnobiologi i Sverige 1. Börge Pettersson, Ingvar Svanberg och Håkan Tunón (red.). Wahlström & Widstrand, Stockholm 2001. 512 s., ill. ISBN 91-46-17787-6.

Tack vare ett tvärvetenskapligt samarbete mellan många välkända forskare föreligger nu band ett av ett planerat trebandsverk om etnobiologi i Sverige. *Människan, växterna och djuren* innehåller en mängd korta men läsvärda artiklar, närmare bestämt 59 stycken, under rubrikerna Människan och landskapet, Samlare och jägare, Fångstmän vid kust och sjö, Åkerbrukare, Boskapsskötare, Hantverk och industri, I människans närhet samt Framtida möjligheter. Illustrationerna är av mycket skiftande slag. Layouten är mycket generös och marginalerna har ibland utnyttjats till utdrag ur äldre skrifter med olika sorters recept, ramsor, korta biografier över några av våra mest kända folklivsskildrare samt annan information.

Artiklarna tyngs inte av referenser och noter utan källor och litteratur finns samlad i slutet av boken, varje kapitel för sig. Där får man vägledning till vidare läsning. Författarna har även i stor utsträckning använt sig av det uppteckningsmaterial som finns i de olika folkminnesarkiven.

Det vore inte rättvist att bland alla dessa artiklar välja ut några få för närmare kommentarer, därför avstår jag, men tror att böckerna kommer att finna många läsare.

Margareta Tellenbach, Bjärred